

L'home camaleó

Josep Iborra

■ El Servei de Publicacions de la Universitat de València ha tingut la bona iniciativa —una més— d'encetar una nova sèrie, «Breviaris», constituïda per obres de curta extensió, però d'un gran interès en la història del pensament. Fins ara n'han aparegut tres. El primer és un text d'Adorno, *Sobre l'assaig*; el segon, la *Carta sobre el comerç de llibres*, de Diderot, i el tercer, el *Discurs sobre la dignitat de l'home*, de Pico della Mirandola. Aquest últim serà objecte d'aquesta nota. Giovanni Pico della Mirandola (1463-1494) és un dels personatges més sorprenents i increïbles de l'etapa humanista italiana de la segona meitat del segle XV. Va formar part de la colla d'escriptors en italià i en llatí com Aldo Manuzio, Poliziano, Girolamo Benivieni i Marsilio Ficino, director de l'Acadèmia Platònica, la qual havia estat fundada per Cosimo de Medici, i va ser gran amic de Savonarola. Es relacionà, doncs, amb els intel·lectuals, filòsofs i literats d'aquell moment tan brillant de la història de l'humanisme clàssic. El *Discurs sobre la dignitat de l'home* es pot considerar com una magnífica formulació de l'esperit que animava aquella extraordinària generació d'escriptors. La primera part de l'*Oratio* és una vertiginosa reflexió sobre l'home, que va molt més enllà d'afirmar la seua «dignitat». Cal tindre en compte, com assenyalava Antoni Seva en l'excel·lent pròleg de la traducció i l'edició que ha fet del llibre, que el títol no és de Pico della Mirandola —que no en va posar cap—, sinó d'una edició que es va fer posteriorment. Dic que el mot «dignitat» queda curt, perquè la concepció que l'autor té de l'home insisteix essencialment en un altre

punt: l'originalitat que el caracteritza en relació amb les altres criatures vives. L'home, a diferència d'elles, no està delimitat per unes lleis determinades, sinó que té la llibertat de modelar-se ell mateix en qualsevol sentit. Se li ha concedit, diu, «tenir el que desitja, ser el que vulga». En ell, Déu «ha dipositat llavors de tota espècie i gèrmens de vida de tota mena. Els que cadascú hauria conreat maduraran i produiran en ell els seus fruits.»

Aquest plantejament constitueix una audaç apologia dels poders de què disposa l'home respecte a ell mateix. I això fins a tal punt que, citant un savi persa, afirma que «l'home no té cap imatge pròpia i innata, sinó moltes d'alienes i adventícies.» Val a dir que no està constret i tancat per a sempre en una essència determinada. La seua essència, com la del camaleó és, precisament, poder fabricar-se'n una, que tant el pot rebaixar, si així vol, al nivell de les bèsties, com regenerar-se «en els éssers superiors que són divins.»

Pico tria aquesta última possibilitat i explica com s'hi pot arribar. Es tracta de remuntar l'escala de Jacob tractant d'assimilar-se als trons dels querubins i dels serafins, cosa que pot aconseguir menyspreant les coses de la terra i alçant el vol pels camins de la filosofia, de la moral i de la teologia.

La segona, o si es vol, la tercera part, és una defensa de les tesis que van aparèixer impreses amb el títol *Conclusiones philosophicae, cabalisticæ et theologicae in omni genere scientiarum*. L'*Oratio* estava destinada a ser llegida per Pico davant d'una mena de congrés de savis que ell pensava reunir i pagar. Però el papa Inocenci VIII el va prohibir. Ara bé, ell no es

Fitxa bibliogràfica

Autor.....Giovanni Pico della Mirandola

Traducció ... Antoni Seva Llinares

Títol*Discurs sobre la dignitat de l'home*

Editorial ...JPublicacions de la Universitat de València

Any.....2004

proposava en el seu discurs, escriu Antoni Seva, «cap ruptura entre el pensament laic i la teologia i el dogma. Al contrari, per a ell filosofia i teologia són dos puntals que se suporten mútuament.» Pico «propugna una renovació que consisteix en una reforma interior al marge de la jerarquia i el ritus. I, per refermar-la, no dubta a acudir a doctrines alienes, fins i tot suspectes (el pitagorisme, el platonisme antic i nou, l'hermetisme, la càbala, etc).»

Pico della Mirandola, amb les seues idees, les seues accions i els seus treballs, era ell mateix una il·lustració viva del que propugnava. Al llarg de la seua curta vida —trenta anys— va ser capaç d'aprendre no sols el grec i el llatí, sinó l'hebreu i el caldeu, i a més va llegir i estudiar tot un corpus plurilingüe que tractà de sintetitzar i d'unificar en funció d'una profunda reforma de l'home i dels seus sabers. ■

